

სამართალი

საზოგადოებრივი პროკურატურა ამერიკის შეერთებულ შტატებში და მისი პერსპექტივები საქართველოში Public Prosecutor's Office in the United States and its Perspectives in Georgia

ნიკოლოზ დგებუაძე - საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტი.
დოქტორანტი, ndgebuadze@pog.gov.ge
Nikoloz Dgebuadze - Georgian Technical University
Doctoral Student, ndgebuadze@pog.gov.ge

რეზიუმე. საზოგადოებრივი პროკურატურის უპირველესი მიზანი საზოგადოებასთან თანამშრომლობის გზით დანაშაულის წინააღმდეგ ბრძოლაა. აღნიშნული სისტემა წარმატებით ფუნქციონირებს ამერიკის შეერთებულ შტატებში 1990 წლიდან და ამჟამად ექვს შტატში მოქმედებს.

ინსტიტუტის წარმატებამ ბიძგი მისცა ისეთ ქვეყნებს, როგორიცაა შვედეთი, იაპონია ავსტრალია და ა. შ., დაენერგათ საზოგადოებრივი პროკურატურის მოდელი.

კრიმინალურად უსაფრთხო გარემოს შექმნის მიზნით ამერიკის შეერთებულ შტატებში საზოგადოებრივი პროკურატურის პროექტის სხვადასხვა მოდელი მოქმედებს.

ორეგონის შტატში საზოგადოებრივი პროკურატურის მიზანი დანაშაულის პრევენციის მიზნით საზოგადოებასთან მჭიდრო ურთიერთობის ჩამოყალიბება, მათი პრობლემების იდენტიფიცირება და გადაჭრის მარტივი გზების ძიებაა.

პორტლანდის საზოგადოებრივი პროკურატურა ძირითად ყურადღებას უთმობს მსუბუქი დანაშაულის პრევენციის მიზნით ეკონომიური და ეფექტური ღონისძიებების გატარებას. მართლმსაჯულების ადმინისტრირების ეს მოდელი დანაშაულის წინააღმდეგ ბრძოლის ერთ-ერთ ყველაზე ქმედით ბერკეტად ითვლება, რასაც სტატისტიკური მონაცემებიც ადასტურებს.

ქალაქ სიეტლში საზოგადოებრივი პროკურატურის პილოტური პროექტების დანერგვა 1990 წელს დაიწყო. მისი ძირითადი ასპექტი არა უკვე ჩადენილ დანაშაულებზე ორიენტირება, არამედ მათი ადრეულ ეტაპზე გამოაშკარავება და აღკვეთაა.

რედ ჰუკის საზოგადოებრივი პროკურატურის მოდელი ორიენტირებულია სოციალურ და საზოგადოებაზე მორგებული პროგრამების დანერგვასა და მათ განხორციელებაზე.

საქართველოში საზოგადოებრივი პროკურატურის პროექტის განხორციელება 2006 წელს დაიწყო. თავდაპირველად იგი დაინერგა მცხეთის, თელავის და ძველი თბილისის პროკურატურებში. ამჟამინდელი მდგომარეობით კი პროექტი ქვეყნის მასშტაბით ფუნქციონირებს.

Resume. Community Prosecution targets on campaigning against crime though cooperation with society. Community Prosecution has been functioning successfully in the United States since 1990 and it is currently implemented in 6 different states.

The success of the institution motivated other countries, such as Sweden, Japan, Australia and others to implement various models of Community Prosecution in their justice system.

United States Administers different models of Community Prosecution in aspiration of creating criminally secure environment.

The State of Oregon targets its Community Prosecution on establishing solid relationship with society, identifying their problems and seeking smooth solutions to achieve the goals of crime prevention.

The state of Portland pays great attention to misdemeanor prevention through smoother and economical measures. This type of justice administration is considered to be one of the most efficient tools proven by statistics.

In the city of Seattle the pilot projects of Community Prosecution took off in 1990. The core aspect of the project is revealing the crime before it is committed and suppression on early phase.

Community Prosecution by Red Hook is directed on implementation and utilization of social and public oriented projects.

Community Prosecution in Georgia which is known as Prosecutor's Service of Georgia started in 2006 and initially it was implemented through Mtskheta, Telavi and Old Tbilisi District Prosecutors' Offices. Currently the project is functioning nationwide.

ძირითადი ტექსტი. საზოგადოებრივი პროკურატურის უპირველესი მიზანი საზოგადოებასთან თანამშრომლობის გზით დანაშაულის წინააღმდეგ ბრძოლაა. აღნიშნული სისტემა წარმატებით ფუნქციონირებს ამერიკის შეერთებულ შტატებში 1990 წლიდან და დღეის მდგომარეობით 6 შტატი მოიცვა. საზოგადოებრივი

პროკურატურის წარმატებულობამ ბიძგი მისცა სხვა ქვეყნებსაც (შვედეთი, იაპონია ავსტრალია და ა. შ.) დაენერგათ საზოგადოებრივი პროკურატურის მოდელი.

სანამ საზოგადოებრივი პროკურატურის მნიშვნელობასა და როლზე გადავალთ აუცილებელია გავიგოთ რა არის პროკურატურა:

პროკურატურა არის ორგანო, რომელიც საპროცესო ხელმძღვანელობას უწევს გამოძიებას; სასამართლოში მხარს უჭერს სახელმწიფო ბრალდებას; აწარმოებს გამოძიებას პოლიციის მუშაკების, თანამდებობის პირების და სხვათა მიერ ჩადენილ დანაშაულებებზე.

პროკურატურის ძირითადი ფუნქციებიდან გამომდინარე საზოგადოებაში ჩამოყალიბდა შეხედულება, რომ პროკურატურა იყო სადამსჯელო რეპრესიული დაწესებულება, ხოლო პროკურორი მკაცრი, უგულო და არაკომუნიკაბელური.

ამ შეხედულებების შეცვლის მიზნით 2006 წელს დაიწყო საზოგადოებრივი პროკურატურის პროექტის განხორციელება. საქართველოში თავდაპირველად იგი დაინერგა მცხეთის, თელავის და ძველი თბილისის პროკურატურებში. დღეის მდგომარეობით ეს პროექტი მთელი საქართველოს მაშტაბით ფუნქციონირებს. (<http://pog.gov.ge/geo/public>).

პროექტის ძირითადი მიზანია:

- საზოგადოებრივი ნდობის მოპოვება-ამაღლება პროკურატურის სისტემის და თვით პროკურორების მიმართ.
- პროკურატურის ჩართულობა საზოგადოების პრობლემების გადაწყვეტის საკითხებში
- დანაშაულის წინააღმდეგ პრევენციული ღონისძიებების განხორციელება.

ამდენად, საზოგადოებრივი პროკურატურა საზოგადოებასთან თანამშრომლობის გზით დანაშაულის წინააღმდეგ ბრძოლაა. მისი მთავარი არსი იმაში მდგომარეობს, რომ პროკურატურა არ ელოდება

დანაშაულის ჩადენას, არამედ ცდილობს მის დროულად გამოსაშვარავებას და ადრეულ ეტაპზე აღკვეთას.

უსაფრთხო გარემოს შექმნის კუთხით ამერილის შეერთებულ შტატებში საზოგადოებრივი პროკურატურის პროექტი სხვადასხვა ფორმით ხორციელდება, განვიხილოთ თითოეული მათგანი,

ორეგონის შტატში (კლაკამას ადმინისტრაციული ერთეული)

ორეგონის შტატის საზოგადოებრივი პროკურატურის მიზანი დანაშაულის პრევენციის მიზნით საზოგადოებასთან მჭიდრო ურთიერთობის ჩამოყალიბება, მათი პრობლემების იდენტიფიკაცია და გადაჭრის მარტივი გზების ძიებაა.

კლაკამას საზოგადოებრივი პროკურატურის დამახასიათებელი ნიშან-თვისებები:

➤ საზოგადოებრივი და ტრადიციული პროკურორის ფუნქციების სინთეზი;

➤ საზოგადოებასთან მჭიდრო ურთიერთობა, შეხვედრების ორგანიზება და პრობლემათა იდენტიფიკაცია;

➤ პრობლემათა გადაჭრის მარტივი და ეფექტური გზების ძიება; ღონისძიებათა გატარება, რომელიც შეეხება არამარტო დანაშაულის წინააღმდეგ ბრძოლას, არამედ სოციალურ სფეროსაც;

➤ სოციალური საბჭოს ჩამოყალიბება, რომელიც დაკომპლექტებულია მოხალისეებისა თუ საზოგადოებრივად აქტიური წევრებისგან, რომელთაც თავის მხრივ, მჭიდრო ურთიერთობა აქვთ, როგორც სამართალდამცავ ორგანოებთან, ასევე საზოგადოებასთან. ისინი ასრულებენ შუამავლის როლს საზოგადოებასა და სამართალდამცავ ორგანოებს შორის;

➤ პრობლემათა გადაჭრის მიზნით, სხვადასხვა სახის პროექტების/პროგრამების შემუშავება;

➤ პროგრამების/პროექტების იმპლემენტაციის მიზნით ბიზნესთან მჭიდრო კავშირი და თანამშრომლობა.

ორეგონის შტატი 37 ადმინისტრაციულ ერთეულად არის დაყოფილი. თითოეული შტატში ფუნქციონირებს პროკურატურის

სამსახური სადაც, როგორც უკვე აღინიშნა, საზოგადოებრივი და ტრადიციული პროკურორის ფუნქციები კომბინირებულია.

საზოგადოებრივმა პროკურატურამ, ნარკოტიკული და სხვა მსუბუქი დანაშაულის წინააღმდეგ ბრძოლის გააქტიურების მიზნით, შეიმუშავა ახალი პროგრამა, რომელიც კერძო საკუთრების მფლობელებთან მჭიდრო თანამშრომლობას ითვალისწინებს. მისი მიზანი, დანაშაულის ადრეულ ეტაპზე პრევენციის მიზნით, პირის სამეზობლოდან გასახლებაა.

ამ მიზნის მიღწევისთვის პროგრამა ითვალისწინებს კერძო საკუთრების მფლობელთა პასუხისმგებლობის მექანიზმის შემოღებას, რომლებიც ვალდებული ხდებიან გაატარონ სათანადო ღონისძიებები, რათა დაწესებულების (შენობის) შიგნით აღიკვეთოს დანაშაულებრივი საქმიანობა და ისეთი პრევენციული ღონისძიებების გატარება, როგორიცაა შენობის განათება, საკეტებით უზრუნველყოფა და სხვა მინიმალური სტანდარტების დაკმაყოფილება.

მესაკუთრესთან ურთიერთობის გამარტივების მიზნით შეიქმნა განაცხადის ფორმა, რომლის მიზანი დანაშაულებრივი საქმიანობის ადრეულ ეტაპზე პრევენციაა. მესაკუთრე ვალდებული ხდება (მოხალისე) სამოქალაქო აქტის განხორციელების მომენტში წარადგინოს შევსებული განაცხადის ფორმა, რომელშიც მოცემულია საკუთრებასთან დაკავშირებული სხვადასხვა მნიშვნელოვანი ინფორმაცია. ამავე დოკუმენტით იგი თანხმობას გამოხატავს პროკურატურასთან თანამშრომლობაზე და ერთობლივად პრევენციულ ღონისძიებაში ჩართულობაზე. ამ ფორმით პროკურატურის მუშაკები ინფორმირებულები ხდებიან კონკრეტულ სამეზობლოში შესაძლო დანაშაულის მომხადებაზე, რაც შესაძლებელს ხდის ადრეულ ეტაპზევე განხორციელდეს დანაშაულის პრევენცია.

კლაკამას საზოგადოებრივი სასამართლო

საზოგადოებრივი სასამართლოსათვის დამახასიათებელია არაფორმალური გარემო. საქმე განიხილება 1 მოსამართლის მიერ. განხილვის პროცესში მონაწილეობენ დამცველი და საზოგადოებრივი პროკურორი, სოციალური მუშაკი. საზოგადოებრივი სასამართლოს მიზანი პირის გასამართლებით/დასჯით არ შემოიფარგლება, არამედ მისი უმთავრესი ფუნქცია, მოცემულ შემთხვევაში, ბრალდებულის გამოსწორება, რეაბილიტაცია და გამოსავლის ძიებაა. სასამართლო სხდომის დაწყებამდე უკვე მიღწეულია კომპრომისი მხარეებს შორის. შესაბამისად, საქმე არსებითად არ განიხილება. მოსამართლე დასკვნით სიტყვაში მიმართავს განსასჯელს და მასზე ახორციელებს მორალურ ზემოქმედებას და ყურადღებას ამახვილებს მის მიერ ჩადენილი დანაშაულის უარყოფით შედეგებზე.

საზოგადოებრივი სასამართლო განიხილავს საქმეებს მხოლოდ მსუბუქ დანაშაულებზე და აკისრებს მას სასჯელს, რომელიც უმეტესად მოიცავს საზოგადოებრივად სასარგებლო სამუშაოების შესრულებას. მსჯავრდებულის მიერ დაკისრებული მოვალეობისგან თავის არიდება იწვევს საქმის ხელმეორედ განხილვას (გადასინჯვას), რაც არ გამოირიცხავს მის მიმართ სასჯელის (აღკვეთი ღონისძიების) გამოყენებას. პრაქტიკაში მოსამართლეები თავისუფლების აღკვეთას მხოლოდ რამოდენიმე დღის ვადით გამოიყენებენ.

აღსანიშნავია მოსამართლის გადაწყვეტილების სამართლებრივი ხასიათი და მისი გასაჩივრების პროცედურა. როგორც წესი, საზოგადოებრივი მოსამართლის გადაწყვეტილება არ საჩივრდება, თუმცა არსებობს გამონაკლისი, როცა მოსამართლე მოქმედებს მისი დისკრეციის (კომპეტენციის) ფარგლებს გარეთ. ნებისმიერ დანარჩენ შემთხვევებში, მოსამართლის საქმეზე მიღებული გადაწყვეტილება საბოლოოა და გასაჩივრებას არ ექვემდებარება.

რაც შეეხება დანაშაულთა სტატისტიკურ მაჩვენებელს აღსანიშნავია, რომ საზოგადოებრივი პროკურატურის ეფექტი მძიმე დანაშაულებზე ნაკლებად შეინიშნება და ეს გასაგებიცაა, ვინაიდან,

საზოგადოებრივი პროკურატურის უპირველესი ფუნქცია მსუბუქი დანაშაულების წინააღმდეგ ბრძოლა წარმოადგენს.

ხაზგასასმელია საზოგადოებრივ სასამართლოსთან არსებული მოხალისეთა ჯგუფი (სოციალური საბჭო), რომელიც პერმანენტულად ურთიერთობს საზოგადოებასთან, ისევე როგორც სამართალდამცავ ორგანოებთან.

სასამართლოს ფარგლებში ხორციელდება საზოგადოებრივი პროექტების შემუშავება (ბავშვების ან მათი მშობლებისთვის სათანადო კითხვარების შემუშავება და ამ გზით მათი პრობლემების იდენტიფიკაცია, ურთიერთობა სამართალდამცავ ორგანოებთან და იდენტიფიცირებული პრობლემების გადაჭრის გზების ძიება); ბიზნესის ჩართვა სხვადასხვა საზოგადოებრივ პროექტებსა და ღონისძიებებში. ბიზნესის მხრიდან მსგავსი პროექტების დაფინანსებას მათთვის სასარგებლო ეფექტი გააჩნია იმის გათვალისწინებით, რომ უპირველეს ყოვლისა, საზოგადოებრივად უსაფრთხო გარემოს შექმნა მათი მთავარი ინტერესია.

ორეგონის შტატი (პორტლანდის ადმინისტრაციული ერთეული)

უბანი, სადაც განწესებულია 5 საზოგადოებრივი პროკურორი, რომელთა მთავარი ფუნქცია საზოგადოებასთან მჭიდრო კავშირია.

აღსანიშნავია, რომ კლაკამას საზოგადოებრივი პროკურატურის სისტემისგან განსხვავებით, პორტლანდში საზოგადოებრივი პროკურატურა ცალკე, ტრადიციული პროკურატურისგან იზოლირებულად მოქმედებს.

პორტლანდის საზოგადოებრივი პროკურატურა უდიდეს ყურადღებას უთმობს მსუბუქი დანაშაული პრევენციის მიზნით მარტივი (უფასო) ღონისძიებების ეფექტურ გატარებას, რაც დანაშაულის წინააღმდეგ ბრძოლის მთავარი და ერთ-ერთი ყველაზე ეფექტური ბერკეტია, რაზეც სტატისტიკური მაჩვენებელიც მეტყველებს. (მაგალითისთვის: სკვერში, რომელიც ხშირად ბანდების თავშეყრის ადგილია, განსხვავებული მიმდინარეობის აუდიო მუსიკის ჩართვა (მაგალითად ფრენკ სინატრა), რაც მათ დაშლას

იწვევს, ვინაიდან ბანდის წევრები, როგორც წესი, ნაკლებად ეგუებიან მსგავსი ჟანრის მუსიკის მოსმენას).

ხაზგასასმელია, საზოგადოებრივი პროკურატურის, ერთის მხრივ, პოლიციასთან, მეორეს მხრივ, საზოგადოებასთან თანამშრომლობა. ინფორმაციის გაცვლის მიზნით პორტლანდში იმართება ყოველთვიური შეკრება პოლიციისა და საზოგადოებრივი პროკურატურის წარმომადგენლებს შორის, ხოლო კვირაში 3 ჯერ საზოგადოებასა და პროკურორებს შორის, რაც უზრუნველყოფს ინფორმაციის მიღებას “პირველი ხელიდან.”

სიეტლის საზოგადოებრივი პროკურატურა

ქ. სიეტლში საზოგადოებრივი პროკურატურის პილოტური პროექტები დაიწყო 1990 წელს. 1994-96 წწ ფაქტიურად განისაზღვრა საზოგადოებრივი პროკურატურის როლი. პროკურორის კომპეტენცია ტრადიციული როლით აღარ შემოიფარგლება, იგი მხოლოდ საქმისმწარმოებელი და ბრალმდებელი როდია, არამედ მის უფლებამოსილებას შეადგენს სხვადასხვა ორგანიზაციებთან პარტნიორული ურთიერთობის დამყარება, საზოგადოებრივი პრობლემების იდენტიფიკაცია, მათი გადაჭრის გზების ძიება, საზოგადოებრივი უსაფრთხოების უზრუნველყოფა და საზოგადოების წევრთა ცხოვრების ხარისხის ამაღლება.

სიეტლის საზოგადოებრივი პროკურატურისთვის ძირითადი მიმართულებებია:

- ✓ პრობლემების გადაჭრა საზოგადოებასთან მჭიდრო ურთიერთობის გზით;
- ✓ სამიზნე არეალის იდენტიფიკაცია;
- ✓ თანამშრომლობა სხვადასხვა ორგანიზაციებთან, როგორც საჯარო, ისე კერძო სექტორთან;
- ✓ გრძელვადიანი სტრატეგიის დანერგვა;
- ✓ ისეთი დანაშაულების გამოაშკარავება, რომლებიც გავლენას ახდენენ ცხოვრების ხარისხზე;

✓ ქალაქის მუნიციპალიტეტთან მჭიდრო და აქტიური თანამშრომლობა.

საზოგადოებრივი პროკურატურის ფინანსური რესურსები სახელმწიფო ბიუჯეტით განისაზღვრება.

როგორც სიეტლის საზოგადოებრივი პროკურორი განმარტავს: “საზოგადოებრივი პროკურატურის მთავარი არსი იმაში მდგომარეობს, რომ არ ველოდებით დანაშაულის ჩადენას, არამედ ვცდილობთ მის დროულად გამოაშკარავებასა და ადრეულ ეტაპზე აღკვეთას.”

სიეტლი ის ქალაქია, სადაც დაიწყო სხვადასხვა ექსპერიმენტული პროექტების დანერგვა. მაგალითად, იმ გარემოების გათვალისწინებით, რომ პროკურორები რეგიონალურ პრინციპით არიან გადანაწილებულნი, თავდაპირველად, გამოიყენებოდა საზოგადოებასთან ურთიერთობა სატელეფონო კავშირების მეშვეობით. თუმცა, ამ მოდელმა არ გაამართლა, რის შემდეგაც დამკვიდრდა წესი, რომლის მიხედვითაც თითოეული პროკურორი მისივე სამოქმედო ტერიტორიაზე არის განთავსებული.

ამავდროულად, დამკვიდრებული წესის თანახმად, წელიწადში ერთხელ ეწყობა ყველა შტატის საზოგადოებრივი პროკურატურის წარმომადგენელთა შეხვედრა, სადაც ხდება აზრთა გაცვლა და გამოცდილების გაზიარება.

სიეტლის ძირითადი პრობლემატიკა მანისფესტაციების სიხშირესა და კლუბების სიმრავლეში მდგომარეობს. ამიტომ, საზოგადოებრივი პროკურატურის ძალისხმევა ამ კუთხით არის მიმართული. აქედან გამომდინარე, საზოგადოებრივი წესრიგისა და სათანადო პრევენციული ღონისძიებების უზრუნველყოფის მიზნით ხდება ორგანიზატორთა, მანისფესტაციის პოტენციურ მონაწილეებთან შეხვედრა და მათი გეგმების, მიზნების თუ პრობლემების ადრეულ ეტაპზე გამოაშკარავება. რაც შეეხება კლუბებს, ვინაიდან შტატის კანონმდებლობის მიხედვით კლუბები არ საჭიროებენ ლიცენზიას, მათი დახურვაც ზედმეტი პრობლემების გარეშე ხორციელდება.

რედ ჰუკის (ნიუ იორკი) საზოგადოებრივი პროკურატურა

რედ ჰუკის საზოგადოებრივი სასამართლო ისეთივე წესებით მოქმედებს, როგორც ზემოაღნიშნული ორეგონის შტატის საზოგადოებრივი სასამართლო. თუმცა, იგი ორეგონისგან განსხვავებით ოფიციალური სასამართლო ატრიბუტებითაა აღჭურვილი.

გავრცელებული პრაქტიკის თანახმად პირს, რომელიც არ შეასრულებს საზოგადოებრივი სასამართლოს მოთხოვნებს, უფრო მეტ ხანს გაატარებს გისოსებს მიღმა, ვიდრე ტრადიციული სასამართლო გადაწყვეტილების საფუძველზე გაატარებდა მსჯავრდებულის.

დაწესებულია სასამართლო გადაწყვეტილების შესრულებაზე მუდმივი მონიტორინგი, რომელშიც ჩართულია როგორც მოსამართლე, ასევე დაცვის მხარე, პროკურორი და სოციალური მუშაკი.

რედ ჰუკის საზოგადოებრივი პროკურატურის ფარგლებში ფუნქციონირებს არაერთი სოციალური თუ საგანმანათლებლო პროგრამები:

1. სოციალური პროგრამა. აღნიშნული პროგრამა გულისხმობს დანაშაულებრივ საქმიანობაში შემჩნეული პირის შემოწმებას სოციალური მუშაკების მიერ და სასამართლოსთვის შესაბამისი რეკომენდაციების წარდგენას. სოციალურ მუშაკებს აქვთ მუდმივი კონტაქტი ბრალდებულთან, მისი ოჯახის წევრებთან.

2. ახალგაზრდული სასამართლო (იმიტირებული პროცესები). იმიტირებულ სასამართლო პროცესებში უზრუნველყოფილია იმ პირთა (არასრულწლოვანთა) ჩართვა, რომლებმაც მსუბუქი დანაშაული ჩაიდინეს. იმიტირებულ პროცესზე როდი ხდება ამ პირთა განსჯა, არამედ მისი მიზანი ჩადენილი დანაშაულის მსგავსი ჰიპოთეტური საქმის იმიტაციაა. მასში მონაწილეობას იღებენ არასრულწლოვანები, რომლებიც მოსამართლის, მსაჯულის, დამცველის და ბრალდების როლში გვევლინებიან. იმიტირებული

სასამართლო პროცესების მიზანი არასრულწლოვნისთვის სათანადო სამართლებრივი შეგნების ჩამოყალიბება, მათთვის საზოგადოებრივი ცნობიერების ამაღლებაა.

3. საზოგადოებრივი უსაფრთხოების პროგრამა. მასში გაწევიანებულია სხვადასხვა ასაკის მქონე პირები, რომლებიც ყოველწლიურად ათასობით ადამიანს უწევენ დახმარებას. მათი მთავარი ფუნქცია საზოგადოებრივ საქმიანობაში რაც შეილება დიდი რაოდენობის პირთა ჩართვაა.

4. სასწავლო პროგრამა. საზოგადოებრივი პროკურატურის შენობაში ფუნქციონირებს სასწავლო ცენტრი, რომელიც უზრუნველყოფს იმ პირთა სასწავლო პროცესში ჩართვას, რომლებმაც სხვადასხვა მიზეზის გამო ვერ მოახერხეს სკოლის დამთავრება. ამ გზით ხდება არასრულწლოვანთა დანაშაულებრივი ცხოვრებისგან მოკვეთა, მათთვის საზოგადოებრივი შეგნების ამაღლება.

5. TK პროგრამა ამ პროგრამის მიზანი იმ არასრულწლოვნებისთვის დახმარების აღმოჩენაა, რომლებიც თავიანთი უმუშევრობის ან განათლების არქონის გამო ჩართულნი არიან სხვადასხვა დანაშაულებრივ საქმიანობაში, მისდევენ “ქუჩურ ცხოვრებას.” ამ მიზნით პროგრამის ფარგლებში ხორციელდება არასრულწლოვნებზე დაკვირვება და მათთვის სათანადო დახმარების აღმოჩენა, დასაქმების ჩათვლით.

ამდენად ამერიკის შეერთებულ შტატებში საზოგადოებრივი პროკურატურის მოქმედების ძირითადი საფუძვლებია:

❖ **საზოგადოებრივი პროკურატურისა და საზოგადოების მჭიდრო კავშირის უზრუნველყოფა.** საზოგადოებრივი პროკურორის კომპეტენცია ტრადიციული უფლებამოსილებით აღარ შემოიფარგლება, არამედ იგი მოიცავს საზოგადოებასთან მჭიდრო თანამშრომლობას სხვადასხვა სახის პრობლემათა იდენტიფიკაციის მიზნით და ამ პრობლემათა გადაჭრის მარტივი და ეფექტური ღონისძიებების გამოყენებას.

❖ **ტრადიციული პროკურორის მიერ საზოგადოებრივი პროკურორის უფლებამოსილების შეთავსება.** ზემოთ აღინიშნა, რომ არსებობს 2 სახის საზოგადოებრივი პროკურატურის მოდელი. პირველი, როცა საზოგადოებრივი პროკურორი იმავდროულად ინარჩუნებს ტრადიციული პროკურორის უფლებამოსილებას (კლაკამას ადმინისტრაციული ერთეული), და მეორე, საზოგადოებრივი და ტრადიციული პროკურორის უფლებამოსილების კომბინირებული ვარიანტი (სიეტლი, რედ ჰუკი).

❖ **სხვადასხვა სახის პროექტების/პროგრამების შემუშავება.** პროექტების/პროგრამების განხორციელება ხელს უწყობს საზოგადოებრივი პროკურატურის ფუნქციების ეფექტურ რეალიზაციას და როგორც წესი, უდიდესი ეფექტი გააჩნია საზოგადოებრივ პრობლემათა გამოაშკარავებისა და მათი გადაჭრის კუთხით. მაგალითად: მსჯავრდებულის/დაზარალებულის სარეაბილიტაციო სოციალური პროგრამები, იმიტირებული სასამართლო პროცესები, სხვა საგანამანათლებლო თუ სპორტული ღონისძიებები.

❖ **ბიზნესთან ურთიერთობა, როგორც საზოგადოებრივი პროკურატურის ერთ-ერთი უმთავრესი ელემენტი.** საზოგადოებრივი პროკურატურის ბიზნესთან ურთიერთობას ორმაგი ეფექტი გააჩნია: პირველი, ბიზნესის ჩართვა საზოგადოებრივ საქმიანობაში, რაც გამოიხატება საზოგადოებრივი პროკურატურის პროექტების/პროგრამების დაფინანსებაში და მეორე, ამ გზით სახელწიფო ბიუჯეტში სათანადო ფინანსური სახსრების დაზოგვა. უპირველეს ყოვლისა, ბიზნესი თვითონ უნდა იყოს დაინტერესებული მონაწილეობა მიიღოს მსგავს საზოგადოებრივ ღონისძიებებში, ვინაიდან სწორედ მათი უპირველესი მიზანია მოღვაწეობდნენ საზოგადოებრივად უსაფრთხო გარემოში.

❖ **საზოგადოებრივი პროკურატურის შიგნით მოხალისეთა ჯგუფის (სოციალური საბჭოს) ჩამოყალიბება.** ჯგუფი დაკომპლექტებულია მოხალისეებისა და საზოგადოებრივად

აქტიური წევრებისაგან, რომელიც თანამშრომლობს, როგორც სამართალდამცველებთან, ისე საზოგადოებასთან - აკისრია შუამავლის როლი საზოგადოებასა და პროკურატურას შორის. იგი ხელს უწყობს საზოგადოებრივი პროკურატურისა და საზოგადოების თანამშრომლობას, ეხმარება მათ პრობლემათა იდენტიფიკაციასა და გადაჭრაში. გარდა ამისა, ჯგუფის წევრები მონაწილეობენ სოციალური პროგრამების შემუშავებაში, რომელიც ხელს უწყობს მსჯავრდებულისა და დაზარალებულის გამოსწორებას, საზოგადოებაში მათ რეინტეგრაციასა და რეაბილიტაციას.

❖ კონტაქტების დამყარება საჯარო და კერძო სექტორთან, ქალაქის მმართველობასთან და მათთან მჭიდრო და აქტიური თანამშრომლობა. უწყებების კოორდინირებული მუშაობით ხდება პრობლემური საკითხების იდენტიფიცირება, კოლეგიალურად მათი გადაჭრის გზების მოძიება და გადაწყვეთა.

❖ გარკვეული პერიოდულობით საზოგადოებრივი პროკურორების საზოგადოებასთან, პოლიციასთან და სხვადასხვა რეგიონების საზოგადოებრივი პროკურატურის წარმომადგენლებს შორის შეხვედრების ორგანიზება. ასეთი შეხვედრების მიზანი გამოცდილების ურთიერთგაზიარება და ინფორმაციის გაცვლაა. მაგალითისათვის შეიძლება მოვიყვანოთ აშშ-ის პრაქტიკა: პორტლანდში იმართება ყოველთვიური შეკრება პოლიციისა და საზოგადოებრივი პროკურატურის წარმომადგენლებს შორის, კვირაში სამჯერ საზოგადოებასა და საზ. პროკურატურას შორის, რაც უზრუნველყოფს ინფორმაციის მიღებას “პირველი ხელიდან.” ამასთან, ქ. სიეტლში წელიწადში ერთხელ ეწყობა ყველა შტატის საზოგადოებრივი პროკურატურის წარმომადგენელთა შეხვედრა, სადაც ხდება აზრთა გაცვლა და გამოცდილების გაზიარება

❖ საზოგადოებრივი სასამართლოს სისტემის იმპლემენტაცია. ამერიკის შეერთებულ შტატებში საზოგადოებრივი პროკურატურა და საზოგადოებრივი სასამართლო ერთი სისტემის ორი განუყოფელი ნაწილია.

საზოგადოებრივი პროკურატურა საქართველოში

როგორც უკვე აღინიშნა საზოგადოებრივი პროკურატურის მოდელი მრავალ ქვეყანაში წარმატებით ფუნქციონირებს. მისი ელემენტები სხვადასხვა ქვეყნების თავისებურებების გათვალისწინებით სხვადასხვაა. საზოგადოებრივი პროკურატურა მიზანმიმართულად მუშაობს კონკრეტული ტერიტორიული ერთეულისთვის დამახასიათებელი დანაშაულის პრობლემაზე და შესაბამისად აწყობს მისი ეფექტური მოქმედებისთვის საჭირო მოდელს. საქართველოში აღნიშნული მოდელის განსახორციელებლად თავდაპირველ ეტაპზე (2006 წელს) შეირჩა ქალაქი მცხეთა, სადაც ჩატარდა საზოგადოების გამოკითხვა. გამოკითხვის მიზანი იყო დანაშაულისა და მართლმსაჯულების სისტემის, პოლიციის, პროკურატურის, სასამართლო ხელისუფლების თაობაზე საზოგადოებრივი აზრის განსაზღვრა. გამოკითხვა ასევე შეეხებოდა საზოგადოებრივი უსაფრთხოების საკითხებს, გარკვეული დანაშაულის პრევენციაში პროკურატურის როლს და ა. შ.

რაიონულმა პროკურატურამ შეიმუშავა პრობლემების გადაჭრის სტრატეგია და გეგმა. შექმნა ადგილობრივი სათათბირო საბჭო, რომელშიც შევიდნენ დაინტერესებული ორგანიზაციების/უწყებების წარმომადგენლები, საბჭოს მეშვეობით განხორციელდა პრევენციული ხასიათის ღონისძიებები, რომელიც დანაშაულის შემცირებასა და მოსახლეობის უსაფრთხოების უზრუნველყოფას ემსახურება. მცხეთის რაიონში დანერგილმა პროექტის წარმატებულობამ და ეფექტურობამ ბიძგი მისცა დამატებით ექვს რაიონში (თელავი, ბათუმი, რუსთავი, ძველი თბილისი, გორი ქუთაისი) მის დანერგვას, ხოლო დღეის მდგომარეობით იგი საქართველოს ყველა რაიონში ფუნქციონირებს.

საზოგადოებრივი პროკურატურის პროექტის ერთ-ერთ წამყვან პრიორიტეტს წარმოადგენს არასრულწლოვანთა დანაშაულის პრობლემების განხილვა მოსახლეობის წარმომადგენლებთან და, ამასთანავე, არასრულწლოვანთა ინფორმირება დანაშაულის,

პროკურატურისა და გამოძიების პროცედურის, სისხლის სამართლის პოლიტიკის ზოგადი მიმართულების შესახებ. ვინაიდან არასრულწლოვანთა დანაშაულის პრობლემა მეტად აქტუალურია დღევანდელ საზოგადოებაში, პრიორიტეტულ სამიზნე ჯგუფად არჩეულ იქნენ არასრულწლოვნები. პერმანენტულად ხორციელდება მათი ინფორმირება დანაშაულის, პროკურატურისა და გამოძიების როლის, სისხლის სამართლის პოლიტიკის ზოგადი მიმართულებების შესახებ. განსაკუთრებული ყურადღება ეთმობა კანონთან კონფლიქტში მყოფ არასრულწლოვნებთან და პოტენციურ დამნაშავეებთან პროფილაქტიკურ მუშობას.

სოციალური ღონისძიებები - პროექტის ფარგლებში ტარდება სხვადასხვა შინაარსის ღონისძიებები, ეწყობა სპორტული შეჯიბრებები, შემეცნებითი, გასართობი, შრომითი, გაცნობითი ხასიათის და საქველმოქმედო ღონისძიებები. მას არ აქვს ერთჯერადი ხასიათი, იგი პერმანენტულად მიმდინარეობს. თითოეულ რაიონში მთელი წლის მანძილზე ხორციელდება მრავალი ღონისძიება, რაც საზოგადოების მხრიდან დიდ ინტერესს იწვევს და მნიშვნელოვანდ ზრდის საზოგადოების ჩართულობას ამ პროექტში.

➤ **ლექცია-სემინარები რაიონის საჯარო სკოლებსა და უნივერსიტეტებში** - პროექტის დაწყებიდან დღემდე, პროკურორების მიერ წარმატებით ხორციელდება შეხვედრები და დისკუსიები სამართლებრივ თემებზე, როგორცაა მოზარდებში გავრცელებული დანაშაულები (ქურდობა, ძარცვა, ცივი იარაღის ტარება, ხულიგნობა, და სხვა) დისკუსიები იმართბა მათთვის საინტერესო თემებზე, ასევე ოჯახურ ძალადობასა და ბულინგის ფაქტებზე. პროკურორები არასრულწლოვნებს უნმარტავენ თავიანთ სამართლებრივ უფლებებს.

➤ **შეხვედრები მოსახლეობასთან** - პროკურორები პერმანენტულად ადგილობრივი თვითმმართველობის წარმომადგენლებთან და პოლიციის მუშაკებთან ერთდ შეხვედრებს მართავენ მოსახლეობასთან. მისი მიზანია იდენტიფიცირებული იქნეს პრობლემები და ერთობლივად დაიგეგმოს მათი გადაჭრის

გზები. პრობლემური საკითხები შეიძლება იყოს, როგორც სამართლებრივი, ისე სოციალური და მათი დროული გადაწყვეტა ხელს შეუწყობს დანაშაულის პრევენციას.

➤ **საინფორმაციო ბუკლეტები** - საზოგადოებრივი პროკურატურის პროექტის ფარგლებში სამართლებრივ თემებზე მომზადდა მრავალი სახის საინფორმაციო ბუკლეტი, რომელიც ეხებოდა სხვადასხვა დანაშაულს, მაგალითად ნარკომანიას, ქურდობას, ქურდული სამყაროს წევრობას, თაღლითობას, ცივი და ცეცხლსასროლი იარაღის ტარებას, დაზარალებულის, არასრულწლოვნის და ქალთა სამართლებრივ უფლებებს. ბუკლეტები, მათი გავრცელების მიზნით, თავსდება საზოგადოებრივ თავშეყრის ადგილებში, ასევე პროკურორები მათ ავრცელებდნენ მოსახლეობასთან და მოზარდ ახალგაზრდობასთან შეხვედრებისას.

➤ **იმიტირებული პროცესები** - უნივერსიტეტებში, იურიდიული ფაკულტეტების სტუდენტებს შორის ტარდება შეჯიბრებები იმიტირებულ სასამართლო პროცესებში. პროკურორები მათ უნმარტავენ პროცესის მონაწილე წევრების უფლება მოვალეობებს და ამზადებენ იმ უნარ ჩვენებში, რაც აუცილებელია ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო პროცესში მონაწილეობის მისაღებად. **სპორტული ღონისძიებები** - სკოლებში ტარდება მრავალი სახეობის სპორტული შეჯიბრები. არაერთი ჩემპიონატი გაიმართა ფეხმბურთში, კალათბურთში, ხელბურთში, ძიუდოში, მკლავჭიდში და სხვა. აღსანიშნავია ის გარემოებაც, რომ სპორტულ აქტივობებში მონაწილეობას ახალგაზრდობასთან ერთად იღებენ პროკურორები, პოლიციის მუშაკები, პრობაციონერები, ადგილობრივი თვითმმართველობის თანამშრომლები.

➤ **ექსკურსიები და დასუფთავების აქციები** - პერიოდულად ეწყობა ექსკურსიები საქართველოს სხვადასხვა რეგიონში და სახელმწიფო უწყებებში, მოსწავლე ახალგაზრდობასთან ერთად ტარდება დასუფთავების და გამწვანების აქციები.

➤ **ხატვის კონკურსი და ნამუშევართა გამოფენა** - სკოლებში ეწყობა ხატვის კონკურსები სხვადასხვა სამართლებრივ თემატიკაზე. ნახატებს აფასებენ ამ დარგის წამყვანი სპეციალისტები და გამარჯვებულებს გადაეცემათ სიგელები. ბოლო ასეთი კონკურსი სკოლებში ჩატარდა მთელი საქართველოს მაშტაბით 2018 წელს თემაზე „ოჯახური ძალადობა.“

➤ **საქველმოქმედო აქციები** - ბავშვთა სახლებში და თავშესაფრებში, ასევე უნარშეზღუდულ ბავშვთა თავშესაფრებში ეწყობა საქველმოქმედო აქციები. ასევე პროკურორები აწყობენ უნარშეზღუდული ბავშვების მიერ შესრულებული ხელნაკეთი ნივთების გამოფენას და ეხმარებიან მათ ამ ნივთების რეალიზაცია პოპულარიზაციაში.

➤ **დასაქმება** - პროკურორების ხელშეწყობით სხვადასხვა კერძო და სახელმწიფო სტრუქტურებში დასაქმდა 10-მდე ახალგაზრდა, მათ შორის არიან პრობაციონერები და უდედმამო ბავშვთა სახლის აღსაზრდელები.

➤ **სპექტაკლი** - საზოგადოებრივი პროკურატურის პროექტში ჩართული ერთ-ერთი რაიონული პროკურატურის ინიციატივით სკოლის მოსწავლეებმა პროფესიონალ მსახიობებთან ერთად გაითამაშეს როლები სპექტაკლ „ჭაობში“. სპექტაკლი ეხებოდა ნარკომანიას, ცივ და ცეცხლსასროლ იარაღის ტარებას და აზარტულ თამაშებს.

➤ **პროფესიული გადამზადება** - საზოგადოებრივი პროკურატურის პროექტში ჩართული რაიონული პროკურატურები აქტიურად თანამშრომლობენ პროფესიული გადამზადების ცენტრებთან, სადაც პროკურორების შუამდგომლობით სასწავლო სპეციალურ კურსებს გადიან პრობაციონერი არასრულწლოვნები მომავალში მათი დასაქმების პერსპექტივით.

განმეორებით ჩატარებული სოციალური კვლევის შედეგად გაირკვა შემდეგი: გამოკითხული მოსახლეობის უმეტესობა უკვე ფლობს ზოგად ინფორმაციას პროკურატურის შესახებ, იციან

თავიანთი უფლებები და მოვალეობები. პროკურორის, როგორც პიროვნების დახასიათებისას არიან ნაკლებად რადიკალურები, ვიდრე იყვნენ პროექტის დაწყებამდე ჩატარებული კვლევის დროს. მოსწავლეები აღნიშნავენ, რომ მათთან უშუალო ურთიერთობით ერთგვარად შემცირდა შიშის განცდა, ხოლო დანაშაულის პრევენციის კუთხით, მიმდინარე სტატისტიკურმა კვლევებმა გვიჩვენა, რომ საგრძნობლად შემცირდა არასრულწლოვანთა მიერ ჩადენილი დანაშაულები, რაც პროექტის დიდ მიღწევად უნდა ჩაითვალოს.

ამდენად, საზოგადოებრივი პროკრატურა თავისი ფუნქციებით ხელს უწყობს დანაშაულის პრევენციას, პროკურატურის სისტემის გამჭვირვალობას, მათ საქმიანობაში საზოგადოებრივ ჩართულობას და ცნობიერების ამაღლებას, ასევე დამნაშავე პირების რესოციალიზაციას და დემოკრატიულ პრინციპებზე დაფუძნებული სახელმწიფო სისტემის ჩამოყალიბებას.

საქართველოში საზოგადოებრივი პროკურატურის პროექტის დაწყებიდან დღემდე თამამად შეიძლება ითქვას, რომ პროექტი, მისი მიზნებიდან გამომდინარე, წარმატებით მიმდინარეობს. მიუხედავად მცირე დროისა ძნელია რადიკალური ცვლილებების მოხდენა, ერთის მხრივ, წლების მანძილზე ჩამოყალიბებული და დამკვიდრებული პროკურორის კლასიკური გაგების და მისი ფუნქციების და მდგომარეობის გათვალისწინებით, და მეორეს მხრივ, თავად საზოგადოების ცნობიერებაში სამართალდამცავი ორგანოების მიმართ ღრმად გამჯდარი უარყოფითი დამოკიდებულებების გამო. როგორც უკვე აღინიშნა, პროექტის ფარგლებში განხორციელდა არაერთი სოციალური თუ პრევენციული ღონისძიება ასევე კულტურული, თუ სპორტული აქტივობა, რომლებმაც პოზიტიური როლი ითამაშეს არაერთი მოქალაქის პირად ცხოვრებაზე.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. საქართველოს კონსტიტუცია
2. სისხლის სამართლის კოდექსი
3. ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსი
4. კანონი პროკურატურის შესახებ
5. არასრულწლოვანთა მართლსაჯულების კოდექსი
6. სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი
7. არასამთავრობო ორგანიზაცია „ღია საზოგადოება საქართველოში“ ჩატარებული კვლევა
8. საპროკურორო სამართალი (მიხეილ მამნიაშვილი, თემურ მონიავა) 2015 წელი
9. არასაპატიმრო სასჯელთა აღსრულების წესისა და პრობაციის შესახებ კანონი
10. არასამთავრობო ორგანიზაცია „ღია საზოგადოება საქართველოში“ დაკვეთით შეხრულებული კვლევა